

وفاداری حضرت عباس(ع) تعصب خانوادگی نبود/شجاعتی که ریشه در شناخت داشت

استاد حوزه علمیه، مهم‌ترین ویژگی شخصیتی حضرت عباس(ع) را بصیرت برخاسته از ایمان و ولایت‌پذیری دانست و تأکید کرد که شجاعت، وفاداری و ایثار قمر بنی‌هاشم ریشه در شناخت آگاهانه ایشان داشت.

استاد حوزه علمیه، مهم‌ترین ویژگی شخصیتی حضرت عباس(ع) را بصیرت برخاسته از ایمان و ولایت‌پذیری دانست و تأکید کرد که شجاعت، وفاداری و ایثار قمر بنی‌هاشم ریشه در شناخت آگاهانه ایشان داشت.

خبرگزاری مهر، دین، حوزه اندیشه، عصمت علی آبادی : چهارم شعبان، روز میلاد قمر بنی‌هاشم، حضرت ابوالفضل العباس (ع)، روزی است که آسمان از شکوه وفاداری و زمین از عطر ایثار لبریز می‌شود. عباس بن علی (ع) نه فقط برادر امام حسین (ع)، بلکه پرچمدار کربلا و مظهر غیرت، شجاعت و ادب در برابر ولایت است. ولادت آن بزرگ مرد، تولد مردی است که تا همیشه تاریخ، نامش با وفا، بصیرت و فداکاری گره خورده است. امروز دل‌ها به شوق میلادش می‌تپد و زبان‌ها به ذکر رشادت و وفاداری اش متبرک می‌شود.

از جمله امامانی که مدح حضرت عباس را گفته اند می‌توان به حضرت سیدالشهدا (ع)، امام سجاد (ع)، امام صادق (ع)، امام باقر (ع) و امام زمان (عج) اشاره کرد. حضرت عباس امامزاده‌ای هستند که به صورت خاص امام صادق علیه السلام برایشان زیارت نامه خوانده اند. این درحالی است که ما در میان امامزادگان، امامزاده‌ای نداریم که زیارت نامه داشته باشد.

ویژگی دیگر حضرت عباس علیه السلام مطیع پیامبر اکرم (ص)، امام علی علیه السلام و امام حسن (ع) و امام حسین (ع) بودند. در قرآن کریم سه نوع اطاعت آمده است: نخست اطاعتی که صدردصد ممنوع است، دیگر اطاعتی که صدردصد درست بوده و آخر اطاعتی که مشروط است؛ اطاعت صدردصد ممنوع مانند اطاعت از کفار و مشرکان، اطاعت مطلق تبعیت از خدا، پیامبر و امامان معصوم و اطاعت مشروط مربوط به اطاعتی می‌شود که گناه در آن صورت نپذیرد. بنابراین حضرت عباس مطیع محض بودند. برای همین است وقتی امام حسین علیه السلام به حضرت می‌گویند تو میدان نبرد نرو بلکه برو و آب بیاور اعتراض نمی‌کنند و انجام می‌دهند. از دیگر ویژگی‌های حضرت وفاداری و تسلیم بودن در برای پروردگار و اولیایی الهی است. وفاداری را باید از حضرت آموخت. بر همین اساس برای شناخت شخصیت حضرت عباس علیه السلام با حجت الاسلام امیر علی حسنلو استاد حوزه علمیه به گفتگو پرداختیم که حاصل آن در ادامه تقدیم می‌شود.

*مهم‌ترین ویژگی شخصیتی حضرت عباس(ع) چیست؟

مهم‌ترین و محوری‌ترین ویژگی شخصیتی حضرت ابوالفضل العباس (ع)، بصیرت برخاسته از ایمان و ولایت‌پذیری مطلق است؛ ویژگی‌ای که اگر درست فهمیده شود، همه فضایل دیگر ایشان شجاعت، وفاداری، ایثار، ادب و فداکاری ذیل آن معنا پیدا می‌کند.

حضرت عباس(ع) صرفاً یک انسان شجاع یا یک رزمنده دلاور نبود؛ تاریخ اسلام کم از این افراد به خود ندیده است. آنچه عباس را عباس کرد، شناخت عمیق او از امام زمان خویش و انتخاب آگاهانه راه ولایت بود. او می‌دانست در کدام سوی تاریخ ایستاده و چرا باید تا آخرین نفس در آن مسیر بماند. این شناخت، احساسی و هیجانی نبود، بلکه حاصل تربیت در مکتب امیرالمؤمنین علی(ع) و رشد در فضای معرفت و عقلانیت اهل بیت(ع) بود.

بصیرت حضرت عباس(ع) را می‌توان در شب عاشورا به روشنی دید؛ آن‌گاه که امام حسین(ع) بیعت را از یاران برداشت و راه رفتن را بر آنان گشود. در چنین لحظه‌ای، بسیاری از انسان‌ها دچار تردید می‌شوند، اما عباس(ع) بدون مکث، وفاداری خود را اعلام کرد و فرمود آیا زنده بمانیم تا پس از تو زندگی کنیم؟ خدا هرگز چنین روزی را نیاورد. این جمله، نه شعار است و نه صرفاً بیان احساس؛ بلکه بیانی از مکتب امیرالمؤمنین علی(ع) و رشد در فضای معرفت و عقلانیت اهل بیت(ع) بود.

از دل همین بصیرت است که وفاداری بی‌نظیر عباس(ع) معنا پیدا می‌کند. وفاداری او، تعصب کور خانوادگی نبود؛ اگر چنین بود، می‌توانست به عنوان برادری دلسوز، امام حسین(ع) را به سازش یا عقب‌نشینی دعوت کند. اما عباس(ع) هرگز چنین نکرد، زیرا می‌دانست که حسین(ع) امام حق است و حق، جای سازش ندارد. وفاداری عباس، وفاداری به حقیقت بود.

ویژگی دیگر که از همین بصیرت سرچشمه می‌گیرد، ادب شگفت‌انگیز حضرت عباس(ع) در برابر امام است. او با آن جایگاه رفیع، قامت رشید و قدرت نظامی، خود را همواره عبد امام می‌دانست. هرگز امام حسین(ع) را با عنوان برادر خطاب نکرد، مگر در

آخرین لحظه های حیات. این ادب، نشانه ضعف یا خودکم بینی نیست؛ بلکه اوج معرفت است. عباس(ع) فهمیده بود که ادب در برابر حجت خدا، نشانه کمال انسان است. حضرت عباس(ع) فقط قهرمان کربلا نیست؛ الگوی انسان مؤمن آگاه در همه عصرها است.

*چرا شخصیت حضرت عباس(ع) فراتر از یک قهرمان تاریخی تلقی می شود؟

شخصیت حضرت ابوالفضل العباس(ع) را اگر تنها در قالب یک قهرمان تاریخی یا یک پهلوان جنگی تحلیل کنیم، در حقیقت به او جفا کرده ایم. تاریخ پر است از جنگاوران شجاع و فرماندهان قدرتمند، اما آنچه حضرت عباس(ع) را از همه آنان متمایز می کند، ترکیب کم نظیر قدرت، معرفت، ایمان، ادب و آگاهی است؛ ترکیبی که او را از سطح قهرمان به مرتبه الگو ارتقا می دهد.

قهرمان تاریخی معمولاً کسی است که با نیروی بازو، مهارت نظامی یا شجاعت فردی شناخته می شود؛ اما حضرت عباس(ع) پیش از آنکه صاحب بازو باشد، صاحب بصیرت بود. او دقیقاً می دانست در کدام جبهه ایستاده و چرا باید تا آخرین لحظه در این مسیر بماند. انتخاب او، انتخابی احساسی یا خانوادگی نبود؛ بلکه تصمیمی آگاهانه و مبتنی بر شناخت عمیق از جایگاه امام حسین(ع) به عنوان امام حق و حجت خدا بود.

ماجرای شریعه فرات، نقطه اوج فراتر رفتن عباس(ع) از یک قهرمان تاریخی است. قهرمان معمولاً در چنین لحظه ای به فکر بقا و پیروزی شخصی است؛ اما عباس(ع) در اوج تنشگی، آب را به یاد تنشگی امام و کودکان رها کرد. این رفتار، صرفاً یک حرکت احساسی نیست؛ بلکه اوج خودسازی، غلبه عقل ایمانی بر غریزه و ترجیح حق بر نفس است. چنین انسانی، دیگر صرفاً قهرمان نیست؛ او معلم انسانیت است.

از همین روست که نام حضرت عباس(ع) محدود به تاریخ کربلا نمانده است. او در وجدان جمعی شیعه و حتی غیرشیعه، به نماد وفاداری، ایثار و انسان بودن تبدیل شده است. قهرمانان تاریخی متعلق به زمان خود هستند، اما حضرت عباس(ع) فراتاریخی و فرامکانی است؛ زیرا پیام او، پیام انتخاب آگاهانه حق در سخت ترین شرایط است.

*جایگاه حضرت عباس(ع) در منظومه فکری و اعتقادی شیعه چگونه تعریف می شود؟

در منظومه فکری و اعتقادی شیعه، جایگاه حضرت ابوالفضل العباس(ع) جایگاهی عاطفی صرف یا اسطوره ای نیست؛ بلکه جایگاهی دقیق، تعریف شده و ریشه دار در مفاهیم امامت، ولایت، عبودیت و شفاعت است. شیعه، عباس(ع) را نه امام می داند و نه معصوم، اما او را در قله ایمان عملی و ولایت پذیری کامل قرار می دهد.

نخستین محور در تعریف جایگاه حضرت عباس(ع)، تجلی کامل ولایت مداری است. در اندیشه شیعه، محور هدایت، امام معصوم است و ارزش هر فرد به میزان معرفت و تبعیت او از امام زمانش سنجیده می شود. حضرت عباس(ع) در این منظومه، نمونه اعلاي انسانی است که همه هستی خود را در مسیر اطاعت از امام حسین(ع) معنا می کند. او نه تصمیم مستقل از امام می گیرد و نه حتی خواسته شخصی خود را بر خواست امام مقدم می داند.

به همین دلیل است که در زیارات، از حضرت عباس(ع) با تعبیری چون عبد صالح، مطیع لله و لرسوله و لأمیرالمؤمنین و الحسن و الحسين یاد می شود. این عبارات، جایگاه کلامی او را مشخص می کند: عباس(ع) مظهر بندگی آگاهانه است؛ بندگی ای که از سر اجبار نیست، بلکه از سر معرفت است.

محور دوم، جایگاه خاص حضرت عباس(ع) در مسئله شفاعت و قرب الهی است. بر اساس روایات، امام سجاد(ع) می فرمایند: إنَّ للعباس عندالله منزلةً یغبطه بها جمیع الشهداء این روایت نشان می دهد که مقام حضرت عباس(ع) در آخرت، مقامی ممتاز و ویژه است؛ مقامی که حتی دیگر شهدا به آن غبطه می خورند. این جایگاه، نتیجه اخلاص، ایثار و فداکاری بی چشم داشت اوست.

از همین منظر است که در فرهنگ شیعه، حضرت عباس(ع) به عنوان باب الحوائج شناخته می شود. این عنوان، نه یک باور احساسی بی پایه، بلکه جلوه ای از اعتقاد شیعه به کرامت اولیای الهی و نقش شفاعت آنان به اذن خداوند است. مردم، عباس(ع) را واسطه ای امین می دانند؛ نه مستقل از خدا، بلکه نزدیک به خدا است.